

//////////////////// KRÓNKA //////////////////////////////////////

OTP Agrár Kollégium – Mi foglalkoztatja a szakmát?

A közös agrárpolitika várható alakulása és a kertészeti ágazatok néhány üzemgazdasági jellemzője

BENEDEK FÜLÖP

Az OTP Agrár Kollégium olyan fontos szakmai kérdésekkel foglalkozik, hogy felmerült az eredmények szélesebb körben történő megismertetésének igénye, ezzel az OTP társadalmi szerepvállalásának további erősítése. Ennek keretében állapotodott meg a Kollégium és a Gazdálkodás Szerkesztőbizottsága, hogy 2024-től kezdődően a kollégiumi ülések után jelenjen meg egy tájékoztató a folyóiratban az ülésen megtárgyalt tanulmányokról, illetve a vitában elhangzott hozzászólások néhány megállapításáról.

Az OTP agrárkollégiuma 2011. év decemberében kezdte meg munkáját. Az azóta eltelt közel 13 évben a kollégium évente 6-10 alkalommal ülésezett, és alkalmanként két-két, a Bank által megrendelt és finanszírozott kutatás eredményeit vitatta meg. „Tanulmánybankunk” így mintegy 180 kéziratot és 21 000 oldalt számlál. A megtárgyalt témák tudományos igényességgel készülnek, és az ország meghatározó agrár-műhelyei készítik. Ezek a tanulmányok tájékoztatják az Agrár Kollégium tagjait az aktuális agrárpolitikai kérdésekről, definiálják a gazdaságpolitikai döntéshozók indítékait, feltárják a vélelmezett termelői reagálásokat. Mindezek keretében a kollégiumi ülések áttekintik az OTP Bank szerepét és lehetőségeit, ezzel hozzájárulva a releváns, a gazdálkodók érdekeit szolgáló bankstratégia megfogalmazásához.

Az Agrár Kollégiumnak 16 tagja van, az OTP néhány vezető munkatársa mellett akadémikusok, meghatározó agrárvállalkozások irányítói, egyetemek vezetői és társadalmi szervezetek képviselői. A meghívottak száma is korlátozott, 10 fő. A cél az, hogy ez a szűk grémium minél mélyebben, nyíltabban és szakszerűbben tudja megvitatni az elé terjesztett tanulmányokat. Ennek során olyan tudásanyag és adatbázis válik elérhetővé, amely egyéb forrásból csak nehezen kinyerhető.

A most olvasható ismertető az OTP Agrár Kollégiumának 2024. február 13-ai ülése alapján készült, amely a közös agrárpolitika működésének hazai tapasztalatait tárgyalta, valamint a kertészeti ágazatok üzemgazdasági elemzése alapján értékelt a zöltség- és gyümölcstermesztés helyzetét.

Az Unió agrárpolitikájának néhány aktualitását tárgyaló tanulmány szerzője és előadója Halmai Péter akadémikus,

a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a Nemzeti Közszolgálati Egyetem professzora volt. Előadása elején kiemelte, hogy az uniós közös agrárpolitika (KAP) deklarált alapfilozófiája az egységes piachoz kapcsolódó egységes szabályozási és támogatási rendszer, abban az 1990-es évektől kezdődő reformok során a termelés és a támogatás szétválasztásra került. Így a támogatási rendszer alapja az úgynevezett SPS (Single Payment Scheme) rendszer, amelyet fokozatosan zöldítési elemekkel egészítettek ki. A közös agrárpolitika az elmúlt évekig szupranacionális, azaz nemzetek feletti rendszerként működött. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése (2009) után egyre inkább megosztott hatáskörben funkcionáló rendszerré alakult. Azaz egyre nagyobb szerepet kap a differenciáltabb, nemzeti szinten sok tekintetben eltérő rendszer. A nemzeti implementáció vált tehát meghatározóvá, vagyis az, hogy miként ültetik át a tagországok az uniós szinten meghatározott alapvető szakpolitikai paramétereket (célok, beavatkozás típusai, alapkövetelmények az első és második pillérben) a nemzeti keretek közé.

A GDP arányában értékelve az uniós agrártámogatásokat megállapítható: míg korábban azok a bruttó hazai termék 0,6-0,7 százalékát tették ki, ez az arány fokozatosan csökkent, s jelenleg 0,3 százalék körül alakul. Előbbi megítéléséhez azonban tudni kell, hogy az uniós költségvetés a nemzeti GDP-k összegének mintegy 1 százalékát teszi ki. Tehát amikor 0,3 százalékról beszélünk, az az uniós költségvetés 30 százalékát jelenti, ami nem elhanyagolható összeg. Ugyanakkor az uniós költségvetés korlátozott mértéke s a növekvő számú egyéb kihívások miatt az agrárköltségvetés aránya még akár tovább is csökkenhet. Egyes javaslatok ennek teljes elhagyását ajánlják.

Ez utóbbi veszélyeztethetné az egységes piac működését, s súlyosan hátrányos volna a kevésbé fejlett tagállamok számára.

A végrehajtási modellt illetően aláhúzta: a korábbi megfeleléssel szemben egyre inkább az eredmény került a középpontba, olyan indikátorok léptek hatályba, amelyek a szubszidiaritást illusztrálják, és ennek keretében kell elfogadtatni Brüsszellel a tagállami implementációt. Az uniós keretek magyar gyakorlatba történő átültetését az előadó alapvetően sikeresnek ítélte.

A KAP-reform legújabb szakaszának jelentős magyar eredménye, hogy sikerült megőrizni a termeléshez kötött támogatásokra fordítható összegek arányát. Ezért a termelés segítésében kiemelt szereppel bíró támogatásokra 2027-ig a korábbival nagyságrendileg azonos források állnak rendelkezésre. Ugyancsak magyar sikernek tekinthető az elfogadott rendszerben a nemzeti forrásból finanszírozott átmeneti nemzeti támogatások megtartása.

Az előadásban hangsúlyozta: a greening megszűnt ugyan, de a zöld szempontok jelentősége semmivel sem csökkent. A Green Deal, a Zöld megállapodás a mélyreható változások hajtómotorjává vált. Fő célkitűzései összekapcsolódnak a közös agrárpolitikával, amelyet a Termőföldtől az asztalig (Farm to Fork), illetve a Biodiverzitás programok is igazolnak. Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy a nagyon ambiciózus zöld célok a termelőket igencsak próbára teszik. Egyes esetekben – pl. növényvédő szerek használata, a tájképi diverzitás növelése, ugaroltatás – a Bizottság visszalépésre is kényszerült.

Az első és második pillért együttesen kezelő magyar KAP Stratégiai tervvel (ST) kapcsolatban Halmai Péter felhívta a figyelmet: a második pillért illetően a korábbi (vidékfejlesztési programbeli) arányok megfordulnak. Az ST keretében az uniós forrás csak 20 százalék, míg a hazai nemzeti forrás aránya 80 százalék, amit a magyar költségvetésnek kell biztosítania. Mindez

jelentős kötelezettségvállalás és kockázat. Ugyancsak jelentősek a vállalásaink egyes indikátorok (pl. export, munkatermelékenység stb.) tekintetében.

Felhívta a figyelmet arra, hogy az új rendszerben megnő a tanúsító szerv szerepe, az egységes auditálás felértékelődik. A szankcionálást illetően erősödik a tagállami lehetőség és felelősség. A változó igényekhez ugyanakkor az intézményi háttérnek is át kell alakulnia. A tervezési feladat nagyságának és a rendelkezésre álló erőforrásoknak a megítélése előzetesen nem volt kellően átgondolt a részt vevő felek részéről. Sem a tagállamok, sem a Bizottság nem tudott annyi idő alatt megbirkózni a tervezés és a jogalkotás feladataival, mint ahogyan azt előzetesen remélték. Ezzel együtt a KAP-ot érintő terhek és elvárások már jelentősen túlnőnek az ágazat keretein. Ezért a megoldási lehetőségeket sem lehet már csak az ágazati intézkedések eddig alkalmazott eszköztárából kiválasztani. Az intézmények részéről megjelenő hatást fokozza, hogy a bizottsági elbírálás esetenként számos szubjektívnek tűnő elemet tartalmazhat.

Elmondta, hogy a tanúsító szerv komoly kritikát fogalmazott meg az ENAR-ral (egységes nyilvántartási és azonosítási rendszerrel) kapcsolatban. Gondok vannak az elektronikus gazdálkodási és permeterzési naplóval, de általában a nyilvántartási rendszerekkel kapcsolatban is.

Halmi Péter tanulságként fogalmazta meg a következőket:

- nagyon szofisztikált rendszerről van szó, amely egyre bonyolultabb technikákat alkalmaz. Ez próbára teszi a gazdálkodókat, de az igazgatást is. A termelők körében elsősorban a nagyok tudnak olyan professzionális szakembereket foglalkoztatni, akik eligazodnak a rendszer útvesztőiben, a kicsik azonban komoly hátrányban vannak;
- arra is fel kell készülni, hogy az eredetileg szupranacionális KAP átalakulása, a

nemzeti implementáció növekvő jelentősége esetleg olyan igényhez is elvezethet, hogy a KAP finanszírozása is váljon döntően nemzeti szintűvé, amely a piaci versenyt a gazdagabb tagállamok javára torzíthatná;

- arra is figyelemmel kell lenni, hogy az uniós társadalom, az adófizetők számára határozottan meg kell jeleníteni az agrártámogatások indokoltságát, amire elsősorban a klímavédelem és a zöldítés ad lehetőséget még akkor is, ha az agrártermelők nem igazán szeretik az ezzel kapcsolatos kötöttségeket.

A prezentációt követő vitában megállapították: a 70 oldalas tanulmány jó áttekintést adott a közös agrárpolitika hatályos rendszeréről, és kiválóan alkalmas arra, hogy kérdéseket lehessen megfogalmazni a hatékonyabb működtetése érdekében. Így többen is felvetették, hogy az intézményrendszer komplex áttekintése indokolt lenne. A legsúlyosabb problémák az ENAR rendszerében vannak, de felemlíthető a gazdálkodási napló és a permeterzési napló is. Ezek a legégetőbbek, ezekkel mindenképpen foglalkozni kell. Ez annak ellenére így van, hogy az igazgatási szervek, illetve a falugazdászok úgyszólván „hősies” munkát végeznek.

Az európai szervezetek részéről érzékelhető a kompromisszumkészség, hogy elkerüljék a feszültségek további fokozódását. Ugyanakkor a zöld követelmények messze túlnyúlnak az agrárgazdaságon. Nulla emissziós gazdaságot akarunk 2050-re megvalósítani, de ezt úgy kellene elérni, hogy az emberek számára társadalmilag, a gazdasági szereplők számára pedig gazdaságilag megvalósítható keretek közt maradjon. Ezek rendkívül ambiciózus célok. Közöttük a harmonizáció nagyon nehéz feladatot jelent.

A vita során markáns vélemények is elhangzottak. E szerint jelen pillanatban úgy néz ki a helyzet, hogy megszűnt a közös agrárpolitika, 27 országban huszonhétfé-

leképpen működik a rendszer. „Kinyomtuk a fogkrémet a tubusból, és ezt már nem lehet oda visszatömködni.” A tagországok stratégiai tervei között is súlyos különbségek vannak. A döntéshozatal eltávolodott a gyakorlattól. Kialakult az a helyzet, hogy már az Unió saját jogalkotói sem értik minden esetben, hogy milyen szabályokat hoznak. Annyi stratégia és annyi célkitűzés van, hogy ezek már egymásnak mondanak ellent, mert senki sem ismeri ki magát ezek között. Példaként elhangzott, hogy egyrészt cél az, hogy jöjjenek létre méhlegelők, másrészt szabály az, hogy ha valamely területre ráengedjük a méheket, az gazdasági hasznosításnak számít, tehát nem adható rá támogatás. Ezek napi vitákat jelentenek a Bizottság és a tagállamok között, de a kérdésekre nincsenek mindig válaszok. A nemzeti implementációk nagy fokú eltérései a jövőben akár a KAP közös finanszírozásának renacionalizálására irányuló törekvéseket erősíthetik.

A vitaülés második napirendi pontjában **Apáti Ferenc** a Debreceni Egyetem intézetigazgató egyetemi docense „**A főbb kertészeti ágazatok üzemgazdasági elemzése (2023. évi tény és 2024. évi előrejelzés)**” címmel tartott előadást (szerzőtársai dr. Tóth-Kurmai Viktória és Krivdáné dr. Dorogi Dóra), amelynek alapja egy 172 oldalas kézirat volt. Az előadó megemlítette, hogy a tanulmányban felhasználták az Agrárközgazdasági In-

tézzettel folytatott közös kutatás eredményeit is. A bemutatott elemzések szimulációs-de-terminisztikus modell alapján készültek, és a jó színvonalú üzemekre vonatkoznak. Ez annyit jelent, hogy a szabadföldi zöldségtermesztés esetében ezekben az üzemekben a hozamok 30-40, de egyes fajoknál 50-70 százalékkal meghaladják az országos átlagot. Az üvegházi hajtattott zöldségek esetében a jó színvonalú üzemek terméshozama már csak 10-15 százalékkal múlja felül az átlagot, aminek az az oka, hogy ezt a tévékenységet vagy csak magas színvonalon lehet csinálni, vagy nem lehet csinálni. A fólia alatti hajtattott zöldségtermesztésben már nagyobbak lehetnek a terméskilengések. A gyümölcsstermesztésben hatalmas a szakadék a jó színvonalon termelő és az átlagos gazdaságok között, egyes esetekben a jók egy hektárra jutó terméshozama duplája, sőt triplája az átlagnak.

Apáti Ferenc kiemelte, hogy a zöldségek és gyümölcsök termesztésében nagyon jelentős – kultúrától függően 50–80 százalékos – költségnövekedés zajlott le az elmúlt 3-4 évben. A beruházások költségei (különös tekintettel a gyümölcsültetvények telepítésére és a zöldség-hajtatóházak létesítésére) még ennél is nagyobb mértékben, jellemzően 70–90 százalékkal emelkedtek. A gazdasági környezet megnyugodott a 2023. évben, így a 2024. évre már kisebb bizonytalansággal lehet eredményeket prognosztizálni, mint a megelőző két évben.

I. táblázat
A gazdálkodás eredménye és hatékonysága a csemegekukorica-termelésben*

Megnevezés	M.e.	2023. év		2024. év	
		Öntözött	Öntözetlen	Öntözött	Öntözetlen
Terméshozam (értékesített)	t/ha	19,1	16,6	18,0	15,7
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	2 004 975,0	1 629 250,0	1 023 435,0	854 287,5
ÖSSZES BEVÉTEL	Ft/ha	2 242 290,0	1 866 565,0	1 250 049,6	1 080 902,1
Közvetlen költség összesen	Ft/ha	1 101 287,0	860 889,0	1 053 853,0	806 331,0
Működési költség (folyó kiadás)	Ft/ha	914 327,0	771 964,2	858 507,1	714 294,7
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	1 141 003,0	1 005 676,0	196 196,6	274 571,1
EBITDA	Ft/ha	1 327 963,1	1 094 600,9	391 542,6	366 607,5
Közvetlenköltség-arányos jöv.	%	103,6	116,8	18,6	34,1

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

2. táblázat

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága a zöldborsótermelésben*

Megnevezés	M.e.	2023. év		2024. év	
		Öntözött	Öntözetlen	Öntözött	Öntözetlen
Terméshozam (értékesített)	t/ha	6,4	5,9	5,85	5,2
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	1 344 000,0	1 191 800,0	731 250,0	624 000,0
ÖSSZES BEVÉTEL	Ft/ha	1 581 315,0	1 429 115,0	957 864,6	850 614,6
Közvetlen költség összesen	Ft/ha	1 030 225,0	872 004,0	980 201,0	811 618,0
Működési költség (folyó kiadás)	Ft/ha	869 774,8	766 270,8	816 069,9	706 908,9
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	551 090,0	557 111,0	-22 336,4	38 996,6
EBITDA	Ft/ha	711 540,3	662 844,3	141 794,8	143 705,8
Közvetlenköltség-arányos jöv.	%	53,5	63,9	-2,3	4,8

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

3. táblázat

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága (gyökérzöldségek, vöröshagyma)*

Megnevezés	M.e.	Sárgarépa		Gyökérpetrezselyem		Vöröshagyma	
		2023. év	2024. év	2023. év	2024. év	2023. év	2024. év
Terméshozam	t/ha	85,0	85,0	32,5	32,5	55,0	55,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	eFt/ha	11 730	11 730	8 372	8 372	8 602	8 602
Közvetlen támogatás	eFt/ha	201	192	201	192	201	192
ÖSSZES BEVÉTEL	eFt/ha	11 931	11 922	8 573	8 564	8 803	8 794
Közvetlen költség összesen	eFt/ha	4 634	4 848	3 720	3 827	3 977	4 053
Működési költség (folyó kiadás)	eFt/ha	3 985	4 161	3 190	3 265	3 661	3 717
FEDEZETI ÖSSZEG	eFt/ha	7 297	7 074	4 853	4 737	4 826	4 742
EBITDA	eFt/ha	7 946	7 762	5 384	5 299	5 142	5 077
Közvetlenköltség-arányos jöv.%	%	157	146	130	124	121	117

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

4. táblázat

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága (burgonya, ipari paradicsom)*

Megnevezés	M.e.	Újburgonya		Burgonya		Ipari paradicsom	
		2023. év	2024. év	2023. év	2024. év	2023. év	2024. év
Terméshozam	t/ha	45,0	45,0	50,0	50,0	85,0	85,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	eFt/ha	7 452	7 452	7 130	7 130	4 165	4 165
Közvetlen támogatás	eFt/ha	201	192	201	192	201	192
ÖSSZES BEVÉTEL	eFt/ha	7 653	7 644	7 331	7 322	4 366	4 357
Közvetlen költség összesen	eFt/ha	4 423	4 561	4 780	4 798	2 816	2 861
Működési költség (folyó kiadás)	eFt/ha	4 064	4 180	4 362	4 355	2 250	2 261
FEDEZETI ÖSSZEG	eFt/ha	3 230	3 083	2 551	2 524	1 550	1 496
EBITDA	eFt/ha	3 590	3 464	2 969	2 967	2 117	2 096
Közvetlenköltség-arányos jöv.%	%	73	68	53	53	55,1	52,3

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

A *zöldségtermesztésben* a termőterület kb. 2/3-3/4 része tekinthető jó színvonalúnak (bár az egyes kultúrák között van számottevő különbség). Adatokkal bizonyította, hogy a hazai zöldségtermesztés jelentős területi és mennyiségi visszaesést szenvedett el az EU-csatlakozás óta, bár az utóbbi néhány évben újra javulnak az ágazati mutatók. A tőke-, munkaerő- és tudásintenzív szabadföldi és hajtattott kultúrák területe viszont 30-50 százalékkal esett vissza.

A szabadföldi zöldségek esetében a 2023. év egy optimális évjárat volt, merő ellentéte az azt megelőző évnnek. Ráadásul a legnagyobb területen termelt csemegekukorica és zöldborsó értékesítési ára jelentősen növekedett 2022-ről 2023-ra. A 2024. évre ugyanakkor ezek az árak szinte megfelelőznek. A csemegekukorica és a zöldborsó 2023-ban extraprofitot termelt, ennek ellenére 2024-ben ezekben az ágazatokban a támogatások jelenthetik a nyereséget.

Az intenzív zöldségkultúrák közül a sárgarépa, a petrezselyem, a vöröshagyma esetében jellemző a 100 százalék fölötti közvetlenköltség-arányos jövedelmezőség, de még az újburgonya, a burgonya és az ipari paradicsom is 50–70 százalék jövedelmezőségre képes. Hozzá kell tenni, hogy mindez magas termelési színvonal mellett elérhető gazdálkodási eredmény. A 2024. évben sem az inputok, sem az outputok oldalán nem számítanak a szerzők jelentősebb változásra, így a költségek elenyésző növekedése mellett hasonló gazdálkodási hatékonyságot prognosztizálnak. Az ipari paradicsom termesztési területe 2024-ben mintegy másfélszeresére emelkedhet a megelőző évinek.

A *hajtattott zöldségek* esetében egyértelműen a kép rajzolódik ki, hogy már 2022-ben nagyot nőttek az értékesítési árak. Ez a növekedés 2023-ban megtorpant és nagyjából a megelőző év szintjén maradt, 2024-re sem várható jelentős módosulás. Mivel a költségek esetében sem várhatóak

5. táblázat

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága a hajtattott zöldségek termesztésében*

Megnevezés	M.e.	Fürtös paradicsom, üvegház		Különlleges paradicsom, üvegház		TV paprika, fóliasátor fűtetlen		Kaliforniai paprika, üvegház		Kígyóuborka, üvegház	
		2023.év	2024. év	2023.év	2024. év	2023.év	2024. év	2023.év	2024. év	2023.év	2024. év
Terméshozam	kg/m ²	59,4	58,2	26,6	26,6	17,6	17,6	22,0	22,0	52,0	52,0
Értékesítési átlagár	Ft/kg	332,1	332,1	852,0	852,0	435,7	435,7	744,0	744,0	349,3	349,3
ÖSSZES BEVÉTEL (árbevétel)	eFt/ha	197 275	193 290	226 644	226 644	76 686	76 686	163 680	163 680	181 618	181 618
Közvetlen költség összesen	eFt/ha	154 606	153 154	183 523	181 754	54 639	55 937	141 817	144 541	149 822	151 548
Működési költség (folyó kiadás)	eFt/ha	129 832	128 151	158 819	156 992	50 042	51 321	117 682	120 406	125 162	126 833
FEDEZETI ÖSSZEGET	eFt/ha	42 670	40 136	43 121	44 890	22 047	20 749	21 863	19 139	31 796	30 070
EBTDA	eFt/ha	67 443	65 139	67 825	69 652	26 644	25 365	45 998	43 274	56 456	54 785
Közvetlenköltség-arányos jöv. %	%	28	26	23	25	40	37	15	13	21	20

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

6. táblázat

A gazdálkodás eredménye és hatékonysága az intenzívebb gyümölcskultúrák termesztésében*

Megnevezés	M.e.	Szuperintenzív alma		Szuperintenzív körte		Szuperint. cseresznye		Félintenzív őszibarack		Félintenzív kajsz	
		2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Terméshozam	t/ha	52,5	49,5	16,5	20,0	8,0	9,5	13,0	20,0	4,0	10,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	eFt/ha	5 916	5 940	4 290	4 200	6 884	7 182	3 783	4 870	2 040	4 200
Közvetlen támogatás	eFt/ha	615	587	615	587	556	531	556	531	556	531
ÖSSZES BEVÉTEL	eFt/ha	6 530	6 527	4 905	4 787	7 440	7 713	4 339	5 401	2 596	4 731
Közvetlen költség összesen	eFt/ha	5 236	5 255	3 764	3 950	5 186	5 655	2 377	2 940	1 776	2 464
Működési költség (folyó kiadás)	eFt/ha	3 223	3 232	1 789	1 965	2 895	3 344	1 931	2 484	1 303	1 988
FEDEZETI ÖSSZEG	eFt/ha	1 294	1 272	1 140	837	2 254	2 058	1 962	2 461	821	2 268
EBITDA	eFt/ha	3 307	3 295	3 116	2 822	4 545	4 370	2 408	2 917	1 294	2 744
Közvetlenköltség-arányos jöv. %	%	24,7	24,2	30,3	21,2	43,5	36,4	82,6	83,7	46	92,0

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

7. táblázat
A gazdálkodás eredménye és hatékonysága az extenzívebb gyümölcskultúrák termesztésében*

Megnevezés	M.e.	Ipari alma		Meggy		Nyers dió		Szárított dió	
		2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Terméshozam	t/ha	45,0	41,0	8,5	12,0	3,0	3,0	3,0	3,0
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	eFt/ha	2 106	1 968	1 556	1 920	1 050	975	2 310	2 205
Közvetlen támogatás	eFt/ha	539	515	556	531	556	531	556	531
ÖSSZES BEVÉTEL	eFt/ha	2 645	2 483	2 112	2 451	1 606	1 506	2 866	2 736
Közvetlen költség összesen	eFt/ha	1 409	1 421	1 598	1 669	1 483	1 507	1 798	1 808
Működési költség (folyó kiadás)	eFt/ha	958	967	1 126	1 166	1 185	1 202	1 500	1 507
FEDEZETI ÖSSZEG	eFt/ha	1 236	1 062	514	782	124	0	1 069	929
EBITDA	eFt/ha	1 687	1 516	986	1 286	422	304	1 367	1 230
Közvetlenköltség-arányos jöv. %	%	87,8	74,8	32,2	46,9	8,3	0,0	59,4	51,4

*Az adatok jó és kiváló színvonalon termelő gazdaságokra vonatkoznak

Forrás: saját adatgyűjtés és számítás

lényegi változások, a jövedelmezőség sem fog érzékelhetően módosulni.

Az üvegházi paradicsomot nagyjából 150-180 millió forintos hektáronkénti termelési költséggel lehet előállítani, 60-70 millió forintos EBITDA eredménnyel. Ez ugyan jól hangzik, azonban figyelembe kell venni, hogy egy hektár üvegház beruházási költsége mai áron 650 millió forint, míg négy évvel ezelőtt ennek a fele volt. A jelenlegi megtérülés (statikus megtérülési idő) mintegy 10 év. Ha 50 százalékos támogatási intenzitással számolunk, akkor a megtérülés nagyjából 5 év.

A kigyóuborka és a kaliforniai paprika esetében egy kicsit más a helyzet. A közvetlen költségek nem nagyon térnek el a paradicsomtól, de itt valamivel mérsékeltebb a fedezeti összeg.

A fóliás TV-paprika eggyel kisebb intenzitási fokozat: 50-60 millió forintos közvetlen költséggel 20-25 millió forintos fedezeti összeget lehet előállítani. A megtérülés támogatás nélkül itt is 8-10 év.

A hazai *gyümölcstermesztés* termelési volumene – ágazati átlagban – semmilyen érdemi növekedést nem mutatott az elmúlt másfél évtizedben. Az ágazatnak jó indikátora, hogy a hazai klimatikus adottságokat legkevésbé toleráló, illetve a legnagyobb szaktudás-, tőke- és munkaerő-igényű fajok termelése esett vissza leginkább. A hazai termelési színvonal az elmúlt két évtizedben érdemben nem változott, ami komoly hatékonysági problémákat vet fel. A gyümölcstermesztésben mindössze a termőterület mintegy 1/4-e jellemezhető jó termelési színvonalal.

A gyümölcskultúrák – magas színvonalú termelés esetén – 2023-ban összességében kedvező jövedelemtermelő képességet és hatékonyságot mutattak. A leginkább intenzív kultúrák a jégválós, fagyvédett, öntözött szuperintenzív alma-, illetve cseresznyeültetvények. Ebben az esetben az egy hektárra jutó termelési költség csaknem 5 millió forint, míg a fedezeti összeg – ágazattól

függően – 1-1,5 millió forint. Az EBITDA mintegy 3 millió forint. A beruházási költség 20-25 millió forint, ami hétéves megtérülést eredményez a termőre fordulástól, azaz a 4. évtől számítva.

Kevésbé intenzívnek tekinthető egy jégváló nélküli kajszli- és őszibarackültetvény, ahol a termés hozamokban óriási hektikuság tapasztalható, 5 évből 3-ban fagykár éri az ültetvényeket. Ennek ellenére a jövedelmezősége ezeknek az ágazatoknak elfogadható.

Az iparialma-, meggy- és dióágazatokban a költségszint 1,5 millió forint körül van hektáronként, amiből közel 1 millió forintos fedezeti összeg is összejöhet. A meggyágazat leszálló pályán van, a 2024. évi kilátások szomorúak, hasonló a helyzet a dió esetében is.

A gyümölcsárak alakulását nem a költségek alakulása mozgatja, hanem a kínálat, így nem le lehetők fel olyan határozott tendenciák, mint a zöldségek esetében. Mivel a kínálatot elsősorban a tavaszi fagyok befolyásolják, így prognózis 2024-re még nem készíthető. Mindezek ellenére Apáti Ferenc úgy ítéli, hogy 2024. évben – átlagos évjárat esetén – több gyümölcsfajnál más hozam- és árviszonyokra, de összességében elfogadható vagy kedvező jövedelmezőségre számíthatunk. (A Kollégium ülése utáni rekordmeleg februári időjárás ezt a várakozást elbizonytalaníthatja.)

Az előadást követő vita megállapította, hogy a tanulmány értékes információkat tartalmaz, kézikönyvként is használható. Indokolt megvizsgálni könyvként történő kiadásának lehetőségét. A vita során a hozzászólók több területet is érintettek, illetve mondták el véleményüket ezekkel kapcsolatban.

A kertészet fejlesztésének lehetőségeit elemezve elhangzott, hogy az uniós felkészülés során több olyan elemzés készült, ami a csatlakozás hatását vizsgálta. Ezek jobbára olyan prognózisok voltak, amelyek a csatlakozás után megvalósultak, gondol-

hatunk az állattenyésztésre vagy a szántó-földi növénytermesztésre. Azonban volt egy olyan terület, ahol jelentősen tévedtek a szakemberek, ez pedig a kertészet. Itt nem valósultak meg a várakozások. Választ kell keresni arra, mi volt ennek az oka. Vajon az, hogy eleve hibásak voltak a prognózisok, vagy talán az uniós csatlakozás után rontottunk el valamit. A válasz azért is fontos, mert napjainkban a klímaváltozás következtében egyre nagyobb kockázat van a meghatározó szántóföldi kultúrák (gabona- és olajosnövények) termesztésében, egyre inkább szükség van a termelési szerkezet megváltoztatására a növénytermesztésben, és itt fókuszba kerülnek a kertészeti termékek, amelyek öntözéses körülmények között, nagyobb hozzáadott értéket biztosítva termeszthetők.

A kertészeti termékek piacra jutásával és a piaci árak alakulásával kapcsolatban gyakran felmerül a kereskedelmi láncok szerepe. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a Kollégium ülésén is vita alakult ki. Egyrészt elhangzott, hogy a felvásárlási árak egyes – feldolgozott – termékeknél 30-35 százalékkal is estek az elmúlt időszakban, ugyanakkor ez az árcsökkenés a fogyasztói árakban nem érzékelhető. A másik oldalról pedig az merült fel, hogy az elmúlt másfél évben a kereskedelmi vállalatok is olyan plusz terheket kaptak, amelyeket valahogy ki kell gazdálkodniuk.

A támogatásokkal kapcsolatban a vita során elhangzott, hogy a közvetlen és normatív támogatások a zöldségtermesztési ágazatokban nem játszanak jelentős szerepet. De a gyümölcstermesztésben más a helyzet, mert itt a közvetlen támogatások életben tartják azokat a gyenge, versenyképtelen kisebb gazdaságokat, amelyek zavarják az egész ágazat működését. Ennek jó példája Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, ahol jelentős az idős, igénytelen, csak a támogatások miatt megtartott ültetvény. A támogatások „lenyúlása” szinte iparágá vált a kertészetben (is).

Más a helyzet a beruházási támogatásokkal, amelyek fontos szerepet játszanak a kertészeti ágazatok esetében. Ennek figyelembevételével is úgy értékelhető, hogy nincs korlátlan növekedési lehetőség a kertészetben. Új szereplők belépésére a szaktudás hiánya miatt nemigen lehet számítani, a meglévő, korszerűen termelő profi vállalkozások fejlesztését azonban segíthetik ezek a források.

Az együttműködésekkel, integrációkkal kapcsolatban kérdésként merült fel, hogy a korszerűen termelő profi vállalkozások nem integrálhatnák-e a kicsiket. Erre válaszként az hangzott el, hogy a feldolgozó integrációban nagyobbak a lehetőségek, amennyiben azt a gazdasági érdek és nem a támogatás mozgatja. A nagyobb kertészetek nem érdekeltek abban, hogy a kicsikkel vesződjenek. A kicsik általában még ahhoz is felkészületlenek, hogy átvegyék az integrátor oldaláról jövő szaktudást. Ráadásul a kicsiknek az integráción belüli fejlesztési igényre sincs meg a tőkájük. Ha a nagyobb gazdaságnak tőkével is ki kellene segíteni az integráltakat, akkor a fejlesztést már inkább saját gazdasága keretei között teszi meg. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy kisebb üzemméretek mellett nem lehet hatékonyan és magas színvonalon gazdálkodni, mivel az üzemméret a versenyképességnek csak az egyik és nem az egyetlen összetevője, és a magas színvonalú termelés önmagában fontosabb, mint a méret. Az együttműködés alapja egyébként is a homogén érdek, de ez csak homogén szaktudás és termelési színvonal mellett létezik.

A vita egyik fő konklúziója volt, hogy a kertészet fejlődésének kulcsa a szaktudás és az integrációk (szervezettség) fejlesztése. Az előadó megjegyezte, hogy pont ezen célok együttes megvalósítására tervezték meg öt évvel ezelőtt az egykori Újfahértói Kutató Állomáson megvalósítandó, a gyümölcstermesztés fejlesztését szolgáló Szabolcsi Alma Centrumot, mely egy, a

termelőket integrációba tömörítő logisztikai és tudásközpont. Az előadó szomorúnak nevezte a tényt, hogy a beruházás – az építőanyag árak 2021-es drasztikus emelkedése miatt – forráshiányossá vált, és több mint két éve nincs kormányzati döntés a befejezéséről.

A vitaülés a kertészet fejlesztésének egyik legnagyobb korlátját az öntözésben, illetve annak hiányában látta. Ma már korszerű, versenyképes zöldségtermesztés öntözés nélkül nem létezik. Lényegében ugyanez a helyzet a gyümölcsstermesztés esetében is, ahol az öntözés nélküli termesztés olyan mennyiségi és minőségi kockázatot jelent, ami értelmetlenné teszi

a fagyvédelmet vagy a jégáló telepítését. Mindezek ellenére az öntözésfejlesztésen belül a kertészeti ágazat öntözésfejlesztése nem kap semmiféle állami prioritást.

A termelési szerkezetváltásra vonatkozó kérdésre válaszként elhangzott, hogy most talán a zöldség-gyümölcs termékpálya előtt lehetőség nyílik, ami a gabona- és olajosnövények termelési helyzetéből adódik, vagyis a drasztikusan csökkenő jövedelmezőségből. Ez azonban nem fog egyik évről a másikra bekövetkezni. A kulcs a szaktudás fejlesztése, ami viszonylag gyorsan megvalósítható, a szükséges tapasztalat azonban nem tehető ugyanilyen gyorsan a szaktudás mögé.